

OTEC A SYN V TŘETÍM ODBOJI. PŘÍPAD FRANTIŠKA A MILANA POUŠKOVÝCH

LUKÁŠ KOPECKÝ

František and Milan Pouska: Father and Son in Third Resistance Movement

Abstract: Both František and Milan Pouska entered the Czechoslovak history of the 20th century, however today they are already completely forgotten. František – a hero of the Czechoslovak legion in Russia, first republic officer, anti-Nazi resistance fighter and a member of the third resistance movement – spent ten years in prisons. His son, Milan Pouska (1922–1951) – a lieutenant of the Czechoslovak army and a prisoner of the communist regime – was shot treacherously by a superintendent of prisoners in forced labor camp Horní Slavkov on 11th April 1951.

Key words: Czechoslovak army, officers, anti-Nazi resistance, anti-communist resistance, labor camps, prisons.

Contact: Filozofická fakulta Univerzity Jana Evangelisty Purkyně, Pasteurova 13, 400 96 Ústí nad Labem, Česká republika; kopeck.l@seznam.cz

V jednotlivých příbězích třetího odboje najdeme nejrůznější lidské osudy, kdy utrpení jednotlivce se logicky přenášelo na všechny jeho blízké, příbuzné, rodiny a děti. Často se na ně zapomíná. Existují však případy, kdy se do odboje proti komunistické totalitě zapojilo i více členů jedné rodiny, a o to silnější logicky pak bylo utrpení. Jedním z takových zapomenutých osudů je i příběh protikomunistického odporu a hrdinství důstojníků československé armády, otce a syna, Františka a Milana Pouskových.¹

Osudy Františka Pousky

František Pouska se narodil 14. února 1894 v Lukově (dnes součást Manětína) v rodině zemědělce. Vychodil obecnou školu, čtyři třídy obecné nižší reálky v Plzni a jezdeckou kadetní školu v Hranicích. Byl přidělen jako velitel čety k 8. dragounskému pluku v Pardubicích, se kterým odjel na ruskou frontu. V hodnosti poručíka byl na konci července 1915 zajat a 25. května 1916 vstoupil do československých legií. 21. 5. 1917 byl jmenován kapitánem a velitelem jízdní rozvědky u 5. střeleckého pluku. Od 26. 10. 1918 působil jako štábní kapitán ve štábu sibiřské armády a 1. 5. 1919 byl povýšen na majora. V polovině srpna 1920 se vrátil do Československa a rozhodl se zůstat v armádě. Jeho velmi slibně rozjetá kariéra se však málem zcela zastavila kvůli osobním neurovnaným poměrům. V roce 1934 byl dokonce jako za-

stupující velitel 10. jízdního pluku přeložen do výslužby. Důvodem byl ten fakt, že ač ženatý, udržoval styk s teprve šestnáctiletou studentkou, kterou nakazil pohlavní nemocí, a „oddaloval ji od školy“.² Teprve po udělení prezidentské milosti mohl znovu 1. dubna 1935 nastoupit do služby, ale pouze jako velitel 1. korouhve.

Od 24. září do 15. prosince 1938 velel 22. smíšenému předzvědnému oddílu, pak (do 19. 3. 1939) byl zástupcem velitele 11. jízdního pluku v Bratislavě. Za okupace do 30. dubna 1941 pracoval jako úředník na ministerstvu zdravotnictví a sociální péče. Vzhledem k legionářské minulosti byl předčasně penzionován. Během Pražského povstání³ se stal velitelem Praporu svobody, pak až do 31. 8. 1945 působil na ministerstvu vnitra. Následně byl přidělen k Posádkovému velitelství Velké Prahy jako styčný důstojník u Ústředního bytového úřadu, poté byl přidělen k velitelství zajateckého tábora v Praze-Motole. K 30. 9. 1946 se stal referentem Vojenského ústředního cenzurního úřadu. Tam zůstal až do řádného odchodu do důchodu a výslužby v hodnosti poručíka 1. února 1948.

Za svou činnost byl vyznamenán ruským Řádem sv. Stanislava III. tř. (1919), Řádem Sokola (1919), Československým válečným křížem 1948, Revoluční medailí, Medailí vítězství (obě 1922) a Pamětním odznakem dobrovolníků 1918–1919 (1946).⁴ Po válce obdržel za odboj a hrdinství Československý válečný kříž 1939.⁵

¹ Na tomto místě musím vyjádřit své velké poděkování paní Dagmar Preusker, dceři Milana Pousky a vnučce Františka Pousky, za vyprávění o smutných osudech celé rodiny a za zpřístupnění desítek rodinných dokumentů, díky kterým jsem tuto studii mohl zpracovat.

² Sluší se dodat k jeho cti, že onu studentku – Taťánu Sukovou – si posléze vzal za manželku.

³ Detailněji k jeho hrdinství během Pražského povstání srov. Jindřich MAREK, *Armáda barikád. Přípravy povstání a velitelská odpovědnost za boje na pražských barikádách v květnu 1945*, Praha 2015, s. 283–284.

⁴ Vojenský ústřední archiv – Vojenský historický archiv v Praze (dále jen VÚA – VHA), fond (dále jen f.) Sbirka kvalifikačních listin, kvalifikační listina Františka Pousky.

⁵ VÚA – VHA, f. Kartotéka vyznamenaných, Pouska František.

V dobách třetí republiky si Pousku „vzalo na paškál“ *Rudé právo*, které v dehonestujícím článku poukazovalo na jeho prostorný byt: „V Praze II. Růžová ulice č. 7 má [...] Pouska podle čínžovního příznání najatých 25 místností, mezi nimi 7 velkých pokojů a 1 velkou halu [...] Obývá je společně se svou manželkou Taťanou a se dvěma podnájemnicemi [...] Získal nádherný byt a stal se správcem veškerého pohádkového zařízení v bytě.“ Na následujících řádcích se pak komunistické noviny věnují dalším majetkovým poměrům: „Šperky Schrammové byly hned po revoluci zajištěny. Kde jsou? Kde jsou překrásné koberce, které původně ve zmíněném bytě ležely? Kde je stříbro a zlato manželů Schrammových? [...] Z čeho je placena činže 32.165 Kčs, když pense pana podplukovníka činí přibližně 60.000 Kčs [...]“.^{6,7} Interpretace komunistického tisku s jasným zdůrazněním majetkových poměrů a finančního bohatství jako by předestřela Pouskovy budoucí osudy.

Událost posléze vyšetřovala Oblastní úřadovna StB v Praze, která shledala, že dokumenty k danému bytovému problému Pouskově nejsou ani na Magistrátu hlavního města Prahy, ani v dalších institucích k nalezení.⁸

Útěk Oty Hory

Nicméně pozornosti represivních a vyšetřovacích složek neušel, neboť prakticky ihned po komunistickém protiústavním puči se zapojil do pomoci svým přátelům. Jedním z nich byl národněsocialistický poslanec Ota Hora.⁹ Ten vzhledem k situaci státu od ranních hodin středy 25. února zjišťoval po Praze situaci kolem demisí, ale především stavu vlastní strany.¹⁰ Ve své vile na Hanspaulce se setkal v odpoledním čase s generálním tajemníkem strany Vladimírem Krajinou a zjistil, že vše bylo v tu chvíli v podstatě ztraceno.¹¹ Začal si uvědomovat, že pokud z Československa neuprchne, dopadne špatně. V těchto myšlenkách se vydal na Smíchov, aby navštívil Prokopa Drtinu. Když ho však v tramvaji poznal průvodčí, došlo mu, že aby měl vůbec šanci zmizet, bude

muset radikálně změnit podobu a styl oblečení.¹² Po návratu kolem půlnoci našel doma uplakanou manželku Lídu a spícího dvouletého syna Otíka. Druhý den se časně ráno vydal do města do klubu poslanců národněsocialistické strany, kde mu při zjištění nových informací došlo, že musí okamžitě zmizet.¹³ Tady také narazil na tajemníka okresní jednoty mladých národních socialistů z Ledče nad Sázavou Karla Zahrádku, který chtěl odejít za hranice s ním. Následně se mu podařilo skrýt v koupelně na kubánském velvyslanectví.¹⁴ Ještě toho dne večer jej navštívil pražský řezník Eduard Hauptmann¹⁵ (s nímž se znal z protinacistického odboje), který mu sdělil, že znovu vstupuje do odboje, tentokrát proti komunistům. Na druhý den přinesl Horovi noviny s jeho fotkou a oficiálním zatykačem. To byl jednoznačný impuls pro okamžitý útěk, přičemž nezapomněl ani na svůj slib Zahrádkovi, že ho vezme s sebou.¹⁶

O den později byl převezzen do nové skrýše, kde ve dnech 28. a 29. února přebýval. Jednalo se o byt Františka Pousky.¹⁷ V pondělí 1. března večer napsal Hora dopis své ženě a společně s Hauptmannem odjeli do Plzně. V noci z 2. na 3. března pak Horu a Zahrádku spojka dovedla k hranicím a oba šťastně československo-bavorské pomezí překonali.¹⁸

Útěk Josefa Pojara

Druhým mužem, který výrazně vstoupil do Pouskových životních osudů, byl kněz a parašutista¹⁹ Josef Pojar.²⁰ Při snaze o Pojarův odchod za hranice se František Pouska také angažoval, Pojar u něj přespal, nicméně tento Státní bezpečností vyprovokovaný útěk (s nasazeným konfidentem Klementem Hlásenským) skončil 4. dubna Pojarovým zatčením a následným soudním procesem.²¹

František Pouska byl zatčen 7. dubna 1948 v 22 hodin přímo ve svém pražském bydlíšti, v Růžové ulici čp. 970 a následně dodán do věznice StB.²² Spolu s ním byli zajištěni i Eduard Hauptmann a architekt Jaroslav Pálka, který se výrazně angažoval v Pojarově pokusu o útěk.

⁶ *Na pranýř*, Rudé Právo, 8. 1. 1947.

⁷ Přímá řeč je v textu ponechána bez zásahů.

⁸ Archiv bezpečnostních složek (dále jen ABS), f. 302 Hlavní správa vojenské kontrarozvědky, signatura (dále jen sign.) 302-72-4, Zpráva Oblastní úřadovny StB Praha o Františku Pouskovi z 19. června 1947.

⁹ Ota Hora (1909–1997) – rodák z Golčova Jeníkova, původním povoláním úředník, byl poslancem od října 1945. Po květnových volbách 1946 člen bezpečnostního, rozpočtového, právního, sociálně-politického a branného výboru a náhradník ve stálém výboru. Srov. Archiv poslanecké sněmovny, fond Archiv poslanců a senátorů, karton (dále jen k.) 45, inventární číslo (dále jen inv. č.) 819, Hora Ota.

¹⁰ Ota HORA, *Svědectví o puči II.*, Praha 1991, s. 164.

¹¹ Tamtéž, s. 169.

¹² Tamtéž, s. 175.

¹³ Tamtéž, s. 180–184.

¹⁴ Tamtéž, s. 186.

¹⁵ Eduard Hauptmann (1910–1987) – v dubnu 1948 zatčen a odsouzen k 10 letům odnětí svobody, z pracovního tábora na Vykmánově uprchl do Německa. Posléze žil v Ottawě a Seattlu.

¹⁶ O. HORA, *Svědectví o puči II.*, s. 186.

¹⁷ Toho Hora dle vlastních vzpomínek dobře znal z revolučního předsednictva národněsocialistické strany na konci Protektorátu, kde Pouska působil jako vojenský poradce, a spolu se zúčastnili Pražského povstání.

¹⁸ O. HORA *Svědectví o puči II.*, s. 187–190. Paní Horové se synem se pak podařilo dostat za hranice (opět s Hauptmannovou pomocí) útekem ve skupině generálů Hasala a Ferjenčíka 2. července 1948. Srov. Zora DVOŘÁKOVÁ, *Politikové na útěku. Osudy změněné 25. únorem 1948*, Praha 2004, s. 85–89. K exilovým Horovým aktivitám srov. Bořivoj ČELOVSKÝ, „*Emigranti*“. *Dopisy politických uprchlíků z prvních let po „Vítězném únoru“ 1948*, Šenov u Ostravy 1998.

¹⁹ K Pojarovým válečným osudům a výsadbku GUMMIT srov. Jiří PLACHÝ, *Z Vidně pro Londýn. Výsadbková operace GUMMIT a odbojová skupina Curie v rakouském a československém odboji*, Historie a vojenství, 2014, č. 1, s. 35–48.

²⁰ Jiří PLACHÝ, *Horší než doba války... Osudy parašutistů ve Velké Británii v poúnorovém Československu*, Cheb 2014, s. 175.

²¹ Jiří PLACHÝ, *Případ P. Josefa Pojara*, Securitas Imperii, 2006, č. 14, s. 107–111.

²² ABS, f. Vyšetřovací spisy – centrála (dále jen MV-V), vyšetřovací spis archivní číslo V-3348 MV, oznámení o zadržení Františka Pousky dne 7. dubna 1948.

Jméno Františka Pousky prochází v dochovaných materiálech hned dvěma vyšetřovacími spisy. První je označen jako skupina Eduard Hauptmann a spol. a týká se přechovávání a napomáhání při útěku do zahraničí Oty Hory. Pouska byl důvodně podezřelý, že se dopustil zločinu dle § 5 trestního zákona a dále zločinů dle § 2 zákona na ochranu republiky tím, že napomáhal při útěku do zahraničí a ve svém bytě ukrýval bývalého národněsocialistického poslance. Toho samého přečinu se měla dopustit i jeho žena Taťána.²³ Zbytek spisu se ale výhradně týká obžaloby skupiny kolem agenta chodce Josefa Kocha, ve které figurovali i Hauptmann a Zahradka.²⁴

Nakonec však byly Pouskovy aktivity ve prospěch Hory zařazeny do vyšetřování a následně i do obžaloby ve spise k útěku Josefa Pojara.²⁵ Při prvním výsledku 8. dubna Pouska uvedl, že se s Josefem Pojarem poprvé setkal v čekárně u zubního technika Zeleného v pasáži Lucerna v době kolem Velikonoc. Tam také došlo ke schůzce se stavitelem a architektem Josefem Pálkou, který Pojara Pouskovi představil. Na to konto Pouska uvedl, že pouze rozmlouvali o tom, že Pojar získal u Chebu jakousi faru. O případném útěku nebyla vůbec řeč a nikdy více se s Pojarem neseťkal. S Pálkou se pak za život viděl maximálně třikrát. S Hauptmannem se seznámil v době bojů v květnu 1945 a pak se nepravdělně setkávali. A znovu zdůraznil, že Pojar s ním opravdu mluvil o faře v chebském pohraničí. K útěku Oty Hory se pak vyjádřil v tom smyslu, že se s ním setkal na jaře 1945 v ilegálním revolučním národním výboru, posléze s ním mluvil asi třikrát, a to v rámci projednávání některých záležitostí v národněsocialistické straně. Jinak mu o Horovi nebylo nic známo a o útěku už vůbec.²⁶

Druhý den byl vyslýchán znovu s tím, aby vyšetřovatelům vysvětlil některé rozpory, které se v jeho předchozím výsledku vyskytovaly. Doplnil, že s Pojarem mluvil o tom, že má v Rossbachu u Aše příbuzného, který tam žije. Tento jeho bratranec mohl Pojarovi pomoci s aklimatizací v místě, tedy se domluvili, že mu Pouska dá pro bratrance dopis, který mu Pojar předá, neb chce již velikonoční obřady prožívat právě v pohraničí. Tento dopis mu Pouska slíbil zanechat u řezníka Hauptmanna, kde si ho měl Pojar vyzvednout. A znovu zopakoval, že o Pojarově ani Horově útěku mu není nic známo.²⁷

Následně byl Pouska vyslýchán až na počátku června a obsah jeho výpovědi prozrazuje, že Státní bezpečnosti se podařilo zapírání vyšetřovaných prolomit a že někdo z nich promluvil o tom, co se ve dnech po 25. únoru dělo. Pouska uvedl, že v oněch únorových dnech přivedla k němu domů podnájemnice Ilona Bartošovská Horu s dotazem, zda by ten

mohl po nějaký krátký čas v bytě setrvat. S tím Pouska souhlasil, avšak radil velkou ostražitost. Na druhý den se šel poradit s Hauptmannem, co a jak dál a jak poslanci pomoci. Pouska však na svou obhajobu uvedl (ve snaze se ze všeho maximálně vyvléci), že celá iniciativa vzešla od Hauptmanna, přičemž schůzky Hauptmanna s Horou se odehrály v pokoji Bartošovské, který byl od zbytku bytu oddělen. Tedy se ani pak nezajímal o to, jak to s Horou dopadlo.²⁸ Ve stejný den byla také vyslechnuta Pouskova žena, která uvedla, že Eduarda Hauptmanna zná, neboť její manžel s ním udržoval kontakt již od Pražského povstání. Ovšem k Horovi uvedla, že jeho jméno zaznamenala pouze v denním tisku s tím, že unikl bezpečnostním složkám. Nikdy ho neviděla ani se s ním nikdy neseťkala. To, že by se skrýval ve stejném bytě, kde ona žila, jí absolutně nebylo známo.²⁹

Soud

Státní soud Praha odsoudil 3. června 1949 Eduarda Hauptmanna, Františka Pousku, autodopravce Jaroslava Lešovského, Hauptmannova švagra Jana Faye, lesníka Vojtěcha Zelenku a Josefa Pálku a označil je vinné tím, že „[...] koncem února a v březnu 1948 v Praze a na jiných místech [...] spojili se vzájemně, respektive s Otou Horou a Karlem Zahradkou a Eduard Hauptmann, František Pouska a Josef Pálka s Josefem Pojarem k úkladu na republiku, totiž aby násilím změnili ústavu republiky, zejména pokud jde o samostatnost a demokraticko-republikánskou formu státu a aby násilím úplně zneškodnili ústavní činnost zákonodárního sboru a vlády, při čemž Eduard Hauptmann a František Pouska spáchali čin za okolností zvláště přitěžujících [...] Čímž spáchali, všichni obžalovaní zločin přípravy úkladů o republiku [...]“³⁰

František Pouska byl odsouzen k 9,5 roku těžkého žaláře, čtvrtletně zostřeného jedním tvrdým ložem. Hauptmann dostal 9 let, Lešovský 2 roky, Fay 2 roky, Zelenka 4 roky a Pálka 3 léta odnětí svobody. Pouska měl též uloženo za povinnost zaplatit 100 000 Kčs pokuty, v případě její nedobytnosti si měl odsedět dalších 6 měsíců odnětí svobody a jedno tvrdé lože čtvrtletně.³¹

V odůvodnění rozsudku se konstatovalo, že dne 21. března 1948 navštívil Josefa Pálku Josef Pojar a sdělil mu, že chce odejít do zahraničí, a požádal ho o pomoc. Pálka mu pomoc přislíbil a v tomto směru ho seznámil s Františkem Pouskou. Ten pak kontaktoval Eduarda Hauptmanna, jenž organizoval další aktivity směrem k Pojarovu přechodu hranic.³² Nejvyšší soud ve svém líčení po odvolání obžalovaných 21. dubna 1950 tresty všem potvrdil.

²³ ABS, f. Vyšetřovací spisy – Ústí nad Labem, vyšetřovací spis a. č. V-2004 UL, informace o skupině Eduard Hauptmann a spol., sdělení Oblastní úřadovny Státní bezpečnosti v Ústí nad Labem Státní prokuratuře v Praze z 2. června 1948.

²⁴ K celému procesu srov. Aleš DVOŘÁK, *Případ Josefa Kocha a spol.*, Diplomová práce, KHI FF UJEP, Ústí nad Labem 2014.

²⁵ ABS, f. MV-V, vyšetřovací spis a. č. V-3348 MV, trestní oznámení Oblastní úřadovny Státní bezpečnosti v Praze z 9. dubna 1948.

²⁶ ABS, f. MV-V, vyšetřovací spis a. č. V-3348 MV, výslechový protokol Františka Pousky z 8. dubna 1948.

²⁷ ABS, f. MV-V, vyšetřovací spis a. č. V-3348 MV, dodatek k výsledku Františka Pousky z 9. dubna 1948.

²⁸ ABS, f. MV-V, vyšetřovací spis a. č. V-3348 MV, výslechový protokol Františka Pousky z 1. června 1948.

²⁹ ABS, f. MV-V, vyšetřovací spis a. č. V-3348 MV, výslechový protokol Taťány Pouskové z 1. června 1948. Do konečné obžaloby však už Pouskova žena zahrnuta nebyla.

³⁰ Národní archiv (dále jen NA), f. Správa sboru nápravné výchovy (dále jen SSNV) (nezpracovaný fond), osobní vězeňský spis Františka Pousky, rozsudek Státního soudu Praha z 3. června 1949.

³¹ Tamtéž.

³² Tamtéž.

František a Milan Pouskovi v uniformách československé armády, osobní archiv Dagmar Preusker.

Následně se ještě Vrchní vojenský soud v Praze 16. června 1949 zabýval údajným zcizením tajných vojenských dokumentů, o kterých se při vyšetřování také intenzivně psalo. Avšak konstatoval, že Pouska se ničeho takového nedopustil, a též právoplatně rozhodl, že se ani nijak majetkově neobohatil v otázce bytu, jak spekulovalo *Rudé právo*.³³ To však bylo jen malé vítězství.

Věznění

Vězeňské osudy máme zdokumentovány velmi detailně, neboť se nám zachoval obsáhlý spis. Trest František Pouska nastoupil 3. června 1949, a to v kamenolomu v Horním Slavkově. Od ledna 1950 až do svého propuštění byl vězňem ve Valdicích. Vzhledem k věku ho pravidelně sužovaly zdravotní problémy, nejvíce s žaludkem, a také ruce.

28. října 1953 mu byl na základě amnestijního rozhodnutí Krajského soudu v Praze trest zkrácen o rok,³⁴ nicméně vzhledem k tomu, že nebyl schopen uhradit peněžitý trest 100 000 Kč, soud mu následně vyměřil náhradní trest – 6 měsíců odnětí svobody. Ve výsledku se mu tak celková výše trestu zkrátala pouze o půl roku.

Ve vězeňském dotazníku uvedl, že je až přespříliš přímé povahy, a to ke své škodě. Navíc velmi háklivý na svou čest a dosti energický. V životě však neměl nikdy velký pocit strachu a často byl velmi důvěřivý.³⁵

Rozsáhlý byl jeho vězeňský „trestní rejstřík“ – 27. června 1950 byl potrestán 1 měsícem zaražených výhod za napsání závadného dopisu. 19. 2. 1951 potrestán měsíčním zastavením nákupu kuřiva za to, že kouřil na ložnici. 2. 8. 1951 mu opět byly zastaveny výhody za nekázeň a přílišnou hovornost při zaměstnání a kouření v pracovní době. Tenhle trest mu byl nakonec po jeho žádosti prominut. Ale již 29. 11. 1951 mu do odvolání byly zastaveny výhody za narušování pracovní morálky. Posléze byl ještě trestán za držení zapalovače a nepovolenou výměnu bot.³⁶

Ve vězení se Pouska také písemně 2. 11. 1955 „zavázal“, že bude intenzivně pracovat na brigádě při odvozu a ukládání řeziva. V nedělních brigádách měl odpracovat 20 hodin měsíčně navíc. V podobném duchu byl „dobrovolný“ závazek, kde se Pouska zavázal odpracovat dobrovolnou směnu v neděli 25. 11. 1956 ve prospěch Maďarska s tím, aby byl výtěžek celé směny odeslán Fondu solidarity. Byla to reakce na maďarské události a měla podpořit snahy maďarského pracujícího lidu tváří v tvář pokusu o kontrarevoluci.

V roce 1955 projednával krajský soud jeho žádost o podmínečné propuštění, avšak zamítl ji, neboť sdělení vězeňského ústavu bylo jasně proti.³⁷ 6. dubna 1957 byl na Františka Pousku napsán posudek, kde bylo zrekapitulováno jeho provinění. Konstatovalo se, že „ve zdejším ústavě jest od 21. 4. 1952 nepřetržitě do dnešního dne. Po tuto dobu pracoval v různých manuálních pracích. V současné době je jako rozdělovač výrobků a odebírání hotové práce od odsouzených a v té práci si počíná velmi dobře. Ze strany příslušníků není proti němu podstatných stížností. Pracovní morálku a výkon má dobrý, stanovenou normu plní na 120 %. [...] Jeho poměr k dnešnímu lid. dem. zřízení není kladný, což dává najevo také mezi odsouzenými. Mimo jiné rozšiřuje mezi odsouzenými pověsti o tom, že jeho syn, který si odpykával trest odnětí svobody, byl provokativně zastřelen při útěku z trestu. Tato věc byla prošetřena a odsouzený náčelníkem poučen.“³⁸ Ale veškerá hodnocení během věznění vyznívala ve smyslu toho, že sice poctivě a dobře pracuje, ale jeho názory se naprosto nezměnily, cítil se být nevinný, neztotožnil se s novým režimem a věřil na „restauraci kapitalismu“.

K tragické smrti Pouskova syna Milana se dostaneme na následujících stránkách, leč ve spisu Františka Pousky se dochoval velmi ořesný dokument, ve kterém vězeňská správa reaguje na tuto událost. A sice telegram matky Milana Pousky do valdické věznice, který tam došel 3. července 1951 ve znění: „Tvůj syn Milan mrtev v Horním Slavkově u Karl. Varů zoufalá matka.“ K tomu jakýsi npor. Ludvík dopsal lakonické sdělení: „Státní prokuratura nepovolila zúčastniti se pohřbu.“³⁹

Sledování Františka Pousky po propuštění

Přestože byl František Pouska propuštěn z vězení po odpykání celého trestu, represivní orgány dále vedly jeho osobu

³³ ABS, f. 302 Hlavní správa vojenské kontrarozvědky, sign. 302-477-9, Rozsudek VVS Praha z 16. června 1949.

³⁴ NA, f. SSNV, osobní vězeňský spis Františka Pousky, usnesení Krajského soudu v Praze z 28. 10. 1953.

³⁵ NA, f. SSNV, osobní vězeňský spis Františka Pousky, vězeňský dotazník z 1. srpna 1953.

³⁶ NA, f. SSNV, osobní vězeňský spis Františka Pousky, vězeňská karta Františka Pousky.

³⁷ NA, f. SSNV, osobní vězeňský spis Františka Pousky, usnesení Krajského soudu v Hradci Králové z 18. března 1955.

³⁸ NA, f. SSNV, osobní vojenský spis Františka Pousky, posudek náčelníka NPT Valdice z 19. února 1957.

³⁹ NA, f. SSNV, osobní vězeňský spis Františka Pousky, telegram z 3. 7. 1951.

v patrnosti a již 1. srpna 1957 byl na něj zaveden evidenční operativní svazek, v němž se mj. psalo, že „jmenovaný je bývalým důstojníkem ČSLA, který byl potrestán za převádění osob do zahraničí a činnost proti republice 8 a půl roky vězení. V současné době projevuje nevšední zájem o státní hranici a je zde důvodné podezření, že provádí špionáž ve prospěch některé z nepřátelských rozvědek.“⁴⁰

Zjištěné informace poukazovaly na jeho pobyt u Pouskovy švagrové v hostinci ve Světlé pod Luží, kde měl ústně šířit protistátní výroky, kterými měl špinit lidově-demokratický stát, dále měl vyprávět o tom, jak dobře zná západní hranici v okolí Domažlic, která vyšetřovatelé StB používali brutální metody násilí a vynucovali si přiznání. Měl vyprávět i o nevyjasněné smrti svého syna a jak mu bylo znemožněno jet na jeho pohřeb. Vzhledem k bydlišti Pouskovy příbuzné svazek vedla děčínská brigáda Pohraniční stráž: „Dosavadním rozpracováním byly získány na Pousku poznatky svědčící o tom, že se jedná o osobu, která nenávidí naše zřízení a která se již jednou pokusila připravovat zvrát dosavadních poměrů. Přesto, že byla postižena spravedlivým trestem za svoji činnost, toto ji nijak nepolepšilo, ale naopak ještě více zatvrdilo. Je zde proto předpoklad, že využije všech možností, jak poškodit naši republiku a je možné, že se pokusí strhnout k trestné činnosti i další osoby, které kolem sebe sdružuje. Podle toho, jak zjišťuje zprávy o okolí, je možné, že toto provádí za tím účelem, aby tím posloužil někomu k přechodu státní hranice, obzvláště když byl již jednou za nějakou podobnou věc trestán. Nakonec není vyloučeno, že se pokusí sám o přechod do zahraničí, jeho syn byl zastřelen v Jáchymově na útěku, manželka od něj utekla a nechala se s ním rozvést, takže jej zde nic nepoutá.“⁴¹

Ze zpráv je evidentní, že byly získávány přímo z Pouskova okolí, od lidí, se kterými se potkával. Byl hlídán jeho denní program a společenské styky. Neustále byly probírány jeho prvorepublikové aktivity, znalost koňského prostředí a také tragická smrt syna Milana.

Na konci roku 1957 se Pouska přestěhoval do Prahy, tudíž byla veškerá dokumentace od děčínské brigády PS předána do hlavního města. Následně byl svazek ukončen k 21. srpnu 1958, neboť bylo zjištěno, že Pouskovy úmysly opustit republiku už nejsou nijak reálné a veškeré aktivity v tom směru u něj ustaly.⁴²

Jako trvalé bydliště po propuštění uváděl adresu Sarajevská 27 na Vinohradech.⁴³ Tam už však nežil s manželkou, která se s ním v průběhu jeho věznění rozvedla. Posléze dožil na Žižkově v Koněvově ulici, velmi rád maloval, intenzivně kouřil⁴⁴ a nakonec zemřel 21. ledna 1971.⁴⁵

Městský soud v Praze 9. července 1990 rozhodl o plné rehabilitaci celé Hauptmannovy skupiny včetně Františka Pousky a plně zastavil jejich trestní stíhání.⁴⁶ V roce 1992 byl František Pouska in memoriam povýšen do hodnosti plukovníka.⁴⁷

Svatební fotografie novomanželů Pouskových, osobní archiv Dagmar Preusker.

Osudy Milana Pousky

Jediný syn Františka Pousky Milan se narodil 10. července 1922 v Brně. Jeho matka Anna, rozená Laifrová, pocházela ze Znojma (narozena 10. listopadu 1899). Vychodil 5 tříd obecné školy, kvůli otcovu neustálému stěhování pak dále studoval střídavě gymnázia a obchodní akademie v Hodoníně, Brně, Berehově a Mukačevě, dále ještě v Berouně a Praze. Po vychození škol pracoval ve firmě Švecová, výroba čepic v Praze, od roku 1941 byl totálně nasazen ve firmě Bosch ve Stuttgartu, kde setrval až do konce války. Zúčastnil se však Pražského povstání, za což byl 20. května 1945 oceněn pochvalným uznáním za statečnost před nepřítelem a vojenské chování v revolučních dnech. V letech 1945–1947 absolvoval dva ročníky vojenské akademie v Hranicích na Moravě. Zde byl 17. srpna 1947 slavnostně vyrazen jako poručík československé armády.⁴⁸

K zajímavým okamžikům Pouskova krátkého života patří jeho dvojnásobná účast na nejpopulárnějším českém

⁴⁰ ABS, f. Historický fond (H), sign. H-68-1. Rozhodnutí o zavedení evidenčního operativního svazku z 1. 8. 1957.

⁴¹ Tamtéž.

⁴² ABS, f. 302 Hlavní správa vojenské kontrarozvědky, sign. 302-477-9, Návrh na ukončení svazku 21. 8. 1958.

⁴³ NA, f. SSNV, osobní vojenský spis Františka Pousky, informace náčelníka NPT Valdice z 6. května 1957.

⁴⁴ Rozhovor s paní Dagmar Preusker, Klatovy, 20. května 2015.

⁴⁵ E-mail z Krematoria Strašnice autorovi z 11. listopadu 2015.

⁴⁶ Osobní archiv Dagmar Preusker, rehabilitační rozsudek.

⁴⁷ J. PLACHÝ, *Případ P. Josefa Pojara*, s. 137.

⁴⁸ Osobní archiv Dagmar Preusker, osobní dokumenty Milana Pousky.

dostihu⁴⁹ Velké pardubické.⁵⁰ Zatímco v roce 1948 skončil s hnědkou jménem Jiskra na pátém místě,⁵¹ o rok později na té samé klisně závod nedokončil po pádu na Taxisově příkopu a dalších problémech.⁵²

17. ledna 1948 pojal v Praze za manželku Martu, rozenou Bickovou (narozenu 16. února 1919 v Žichovicích a dceru bývalého starosty Klatov Františka Bicka).⁵³ 18. prosince 1949 se jim narodila dcera Dagmar. K Pouskovým zálibám patřila hra na klavír, kytaru, housle a zpěv.⁵⁴ Jako důstojník působil u zbraně, kterou velmi miloval, tedy u jezdeckta, konkrétně u 1. jezdecké korouhve v Pardubicích, bydlel však v nedalekých Dašicích.

Vyšetřování Milana Pousky začalo v době, kdy se jeho otec dozvídal rozsudek a kdy se celá rodina těšila na narození potomka. 22. července 1949 byl zatčen přímo v pardubických kasárnách a následně vyslýchán na místním krajském velitelství StB. Tam na uvedené dotazy odpověděl, že o ilegální činnosti jistého Zdeňka Mimry⁵⁵ z Dašic nevěděl. Tudíž 10. srpna 1949 přišel pokyn Pousku z vazby propustit a dále jeho činnost sledovat.⁵⁶ 31. října 1949 byl ministerským dekretem poslán z vážných služebních důvodů na dovolenou s čekáním. Následně nastoupil na místo vedoucího hříbárny Československých státních statků v Dolním Benešově u Opavy.

Vyšetřování a odsouzení

Leč už 4. března 1950 přišel příkaz, aby byl Milan Pouska podezřelý z protistátní činnosti zatčen.⁵⁷ Při následném výslechu ke skutkové podstatě svého údajného provinění uvedl, že v hostinci Mexiko v Dašicích byl někdy v prosinci 1948 představen Zdeňku Mimrovi. Dále se s ním setkával od ledna 1949, kdy Mimru především zajímaly informace o stavu vojenské posádky, morálce mužstva, zbraních atd. Další dny toto Pouska vyprávěl svému nadřízenému v kasárnách npor. Jaroslavu Brůhovi. Ten ho varoval, aby byl v těchto věcech maximálně opatrný.

S Mimrou však hovořil i v dalších dnech. Když se ho Pouska ptal, k čemu dané informace potřebuje, bylo mu řečeno, že je Mimra hrubě nespokojen s poměry v Československu a že

doufá v politický zvrat, kterému chce jeho skupina napomoci. Chtěl po něm, aby mu i nadále přinášel informace o armádních stavech v Pardubicích a okolí. Když to opět Brůhovi sdělil, ten ho v jeho činnosti podpořil. Navíc Brůha systematicky kritizoval morálku mužstva a především fakt, že se na velitelská místa dostávají stále mladší ročníky bez velitelských schopností, ale tlačení stranou. S Mimrou se pak Pouska dle své výpovědi i nadále stýkal, sdělil mu, že Brůha je ochoten v dané věci spolupracovat, ovšem informace o postoji ostatních důstojníků nemůže dodat. Mimra dále Pousku požádal, aby se přes Brůhu pokusil sehnat vojenský průkaz k motorovému vozidlu, který by ve své činnosti mohl využívat.

V dubnu 1949 Brůha Pousku požádal, zda by přes Mimru nemohl „uklidit“ jeho dobrého kamaráda. Mimra mu slíbil, že by to mohl přes komplice v Karlových Varech zařadit. Danou osobou byl štábní kapitán František Oppelt. Ten se skutečně dostal na západ Čech a byl pak převeden přes hranice.⁵⁸ Pak s Mimrou ztratil kontakt a předpokládal, že ten utekl.⁵⁹ S Brůhou měli pocit, že celá věc utichne. V závěru přiznal, že si uvědomuje, že se dopustil trestného činu.⁶⁰

Na počátku ledna 1951 podal státní prokurátor obžalobu, v níž žaloval poručíka Milana Pousku a kapitána Jaroslava Brůhu (nar. 21. 3. 1914 v Rakovníku) z následujících důvodů: „*Obviněný Milan Pouska, jako aktivní důstojník ČSA, vešel ve styk v lednu 1949 v Dašicích u Pardubic s dnes již odsouzeným vedoucím tamní ilegální organizace Zdeňkem Mimrou. Tato organizace ve spojení s nepřátelskou cizinou připravovala zvrat politických a hospodářských poměrů v ČSR a za tím účelem sbírala důležité zprávy, hlavně vojenského rázu. Pouska slíbil Zdeňku Mimrovi svoji pomoc a skutečně mu dodal zprávy tajného rázu o naší armádě.*

O existenci ilegální organizace a o své protistátní činnosti informoval též svého představeného kpt. Jaroslava Brůhu, jehož na jeho žádost do zmíněné protistátní a špiónážní organizace zapojil.

Obviněný Jaroslav Brůha požádal na jaře r. 1949 Milana Pousku o pomoc při útěku špkt. Františka Oppelta [...] Milan Pouska pak s další pomocí obv. Brůhy spolu se Zdeňkem Mimrou již odsouzeným Františkem Držmíškem⁶¹, špkt. Oppelta ukryli a umožnili mu tak útěk do zahraničí. [...]

⁴⁹ Dostihových závodů se ve 30. letech účastnil i jeho otec.

⁵⁰ Milan Pouska nebyl v té době jediným, kdo uspěl na Velké pardubické a vzápětí se dostal do osidel Státní bezpečnosti. Vladimír Hejmovský vyhrál nejslavnější český dostih v roce 1951 a o necelý rok později byl velmi pravděpodobně zavražděn příslušníky StB, i když oficiální verze zněla, že spáchal sebevraždu skokem z okna vyšetřovny Státní bezpečnosti. Petr FELDSTEIN, *A život šel dál*. Praha 2012, s. 109–123. Pavel KOVÁŘ, *Velká pardubická*, Praha 2011, s. 71–82.

⁵¹ Dostihový spolek, a. s., *59. ročník – 10. 10. 1948* [online, cit. 2. 1. 2015]. Dostupné z: <http://www.pardubice-racecourse.cz/p1948>.

⁵² Dostihový spolek, a. s., *60. ročník – 23. 10. 1949* [online, cit. 2. 1. 2015]. Dostupné z: <http://www.pardubice-racecourse.cz/p1949>.

⁵³ Osobní archiv Dagmar Preusker, oddací list rodičů.

⁵⁴ NA, f. SSNV, osobní vězeňský spis Milana Pousky.

⁵⁵ Zdeněk Mimra byl továrník, který spolu s dalšími stejně naladěnými přáteli organizoval na Pardubicku protikomunistický odboj, vydával časopis *Boj za svobodu a demokracii* a spolupracoval s odbojovou organizací Jánošík. Srov. Ústav pro studium totalitních režimů, *Jánošík, odbojová skupina působící v roce 1949 v okolí Hradce Králové* [online, cit. 1. 11. 2015]. Dostupné z: <http://www.ustrcr.cz/cs/janosik>.

⁵⁶ ABS, f. MV-V, vyšetřovací spis a. č. V-5814 MV, Rozhodnutí o propuštění Milana Pousky z vazby z 10. srpna 1951.

⁵⁷ ABS, f. MV-V, vyšetřovací spis a. č. V-5814 MV, rozkaz k zatčení ze 4. března 1950.

⁵⁸ Oppeltovi pomáhal v útěku jeho švagr Jiří Chadima, který i za to posléze dostal 24 let těžkého žaláře. Srov.

Ústav pro studium totalitních režimů, *CHADIMA, Jiří (23. 3. 1925 Vysoké Mýto – ?)* [online, cit. 1. 11. 2015]. Dostupné z: <http://www.ustrcr.cz/cs/chadima-jiri-23-3-1925>. Na přechodu se podílel i hoteliér Otakar Kobylka, srov. Ústav pro studium totalitních režimů, *KOBYLKA, Otakar (1. 8. 1919 Vysoké Mýto – ?)* [online, cit. 1. 11. 2015]. Dostupné z: <http://www.ustrcr.cz/cs/kobylka-otakar-1-8-1919>. Oba byli souzeni v rámci akce Malíř č. 1.

Srov. Ústav pro studium totalitních režimů, Akce Malíř (č. 1), politické procesy se členy ilegální organizace působící na Pardubicku, Přeloučsku a Vysokomýtecku. [online, cit. 1. 11. 2015]. Dostupné z: <http://www.ustrcr.cz/cs/akce-malir-c-1>.

⁵⁹ Což se skutečně stalo.

⁶⁰ ABS, f. MV-V, vyšetřovací spis a. č. V-5814 MV, protokol o výslechu Milana Pousky z 15. července 1950.

⁶¹ František Držmíšek (1922–1953) – odsouzen k 22 letům těžkého žaláře. Zabit ve výkonu trestu. Srov. Radim DUŠEK – Marie MACKOVÁ, *Osudy politických vězňů 1948–1989. Zdokumentováno na území okresu Ústí nad Orlicí*, Ústí nad Orlicí 1996, s. 238–239.

Milan Pouska s milovaným koněm, osobní archiv Dagmar Preusker.

K činům za vinu jim kladeným se doznali a je proto právem na ně žalováno, že se spojili navzájem a s dalšími osobami a/ k pokusu o zničení a rozvrácení lidově demokratického zřízení, společenské a hospodářské soustavy republiky, zaručených ústavou

b/ k vyzvidání státního tajemství, Milan Pouska pak státní tajemství cizí moci nepřímou vyradil, při čemž se oba obvinění tohoto činu dopustili, ač jim povinnost uchovávat státní tajemství byla výslovně uložena, tím spáchali ad a/ zločin velezrady podle § 1, odst. 2, odst. 1, lit. c/ zákona č. 231/48 Sb.

ad b/ zločin vyzvědačství podle § 5, odst. 1, odst. 2, lit. b/ zák. 231/48

*a budtež za to potrestáni oba obvinění podle §§ 5, odst. 2, 47, 48, 52 zák. č. 231/48 Sb.*⁶²

Státní soud zasedl 16. ledna 1951. Uznal oba muže vinnými z výše uvedených trestných činů a odsoudil Milana Pousku na 17 let a Jaroslava Brůhu na 16 let odnětí svobody. Oba také obdrželi peněžité trest 100 000 Kčs každý. Následně jim bylo zkonfiskováno celé jmění a na 10 let ztratili svá čestná práva občanská.⁶³ Odvolání obou mužů projednával Nejvyšší soud 26. dubna, tedy až po Pouskově tragické smrti, proto bylo řešeno pouze odvolání Jaroslava Brůhy, které bylo v plném rozsahu zamítnuto.⁶⁴

Následně byl Milan Pouska vězněn v Plzni na Borech a pak v prostoru vězeňského ústavu Ostrov, kam byl přemístěn 24. ledna 1951. Odtud v únoru poslal své ženě dopis plný lásky a vzpomínek na malou dceru: „*Drahá Martičko! Jsem velmi rád, že jsem Tě zase po roce viděl. Škoda jen, že jsi nevzala naši Dagmar s sebou. Podle fotek toho moc nevidí... jsem otec dítěte, které vlastně neznám a tak bych ho rád viděl. Jistě Ti advokát řekl, jak to máš udělat s návštěvou. Tak doufám, že přijedeš i s naší dcerou. Moc jsem na ní zvědavý.*

*Co mi budeš chtít říci, si napiš na papír; abys to pak nezapomněla. Já jsem jak si viděla zdravý, dobré myslí a čekám, až budu zařazen do nějakého pracovního tábora. Těším se již moc na práci, protože takhle je to velmi zlé. Moc na Tebe myslím a vzpomínám a těším se na brzkou shledanou [...].*⁶⁵ Při čtení těchto slov je evidentní, že jestli něco opravdu Milan Pouska neplánoval, tak to byl útěk z tábora.

Vyšetřování tragické smrti

Vězeňské a pracovní zařazení Milana Pousky určilo na Tábor XII.⁶⁶ Tady byl večer 11. dubna 1951, jak se lakonicky konstatuje na deskách jeho vězeňského spisu, „*v 21,00 h zastřelen SNB na útěku*“⁶⁷

Zastřelení Milana Pousky nebylo v těchto zařízeních žádnou výjimkou, smrt vězňů, ať už měla jakékoli příčiny, tu byla velmi častým jevem. Při úmrtí v táboře měl k zemřelému být přivolán vězeňský lékař (případně úřední lékař), který měl zjistit příčinu smrti. Velitel tábora měl za povinnost věc okamžitě oznámit rodině, na ministerstvo národní bezpečnosti, komisi, která chovance do tábora přikázala, a také místnímu národnímu výboru, kde měl vězeň poslední trvalé bydliště. Pohřeb měl proběhnout na nejbližším hřbitově, pokud rodina neprojevila o tělo zesnulého zájem. Veškeré cennosti a osobní majetek měla správa tábora co nejdříve odevzdat pozůstalým. Ve vězeňském táboře navíc byla příkazána pitva, pohřeb měl proběhnout bez okázalostí. O úmrtí musel být též vyrozuměn příslušný soud.⁶⁸

A co se vlastně stalo? Samozřejmě na celou věc existují dva pohledy. Náhled oficiálních míst, tedy vězeňské správy, SNB a justičních orgánů, v kontrastu s pohledem rodiny a některých spoluvězňů. Ve své době se rodina velmi ztěžka a obtížně dostávala vůbec k nějakým informacím, nehledě na to, že jí bylo upřeno, aby rozloučení s mrtvým vůbec mohlo řádně proběhnout.

Základní konstatování velitele stanice SVS pro státní prokuraturu bylo lakonické: „*Dne 11. dubna 1951 byl zastřelen na útěku z odloučeného pracovního útvaru potrestaný č. km. 012589 Pouska Milan [...]*“⁶⁹

V léčebném a ohledacím listu je konstatováno, že smrt u Milana Pousky nastala kvůli střelné ráně v hrudníku do oblasti krajiny srdce a příčinou smrti bylo vykrvácení dovnitř. Smrt nastala ve 21:30. Pitva proběhla o půlnoci z 11. na 12. dubna 1951. Podpis lékaře na úmrtním listu je nečitelný.⁷⁰ Leč lékařkou, která ohledání mrtvého prováděla, byla MUDr. Kališová.⁷¹

Manželka Marta se o smrti svého manžela dozvěděla zprostředkovaně od matky Milana Pousky Anny. Tu totiž vězeňská správa informovala o jeho úmrtí. Martě Pouskové došel až 10 týdnů po manželově smrti balík oblečení, kte-

⁶² ABS, f. MV-V, vyšetřovací spis a. č. V-5814 MV, Obžaloba státního prokurátora z 3. ledna 1951.

⁶³ ABS, f. MV-V, vyšetřovací spis a. č. V-5814 MV, Rozsudek Státního soudu Praha z 16. ledna 1951.

⁶⁴ ABS, f. MV-V, vyšetřovací spis a. č. V-5814 MV, Rozsudek Nejvyššího soudu z 26. dubna 1951.

⁶⁵ Osobní archiv Dagmar Preusker, osobní dokumenty Milana Pousky.

⁶⁶ Tábor „Dvanáct“ se nacházel severozápadním směrem od Horního Slavkova a pojmenován byl podle šachty, u které byl postaven. Šachet bylo tak velké množství, že nedostávaly žádná jména, ale jen pořadová čísla, od toho je odvozen i na první pohled podivný název tábora. Ludmila PETRÁŠOVÁ, *Vězeňské tábory v jáchymovských uranových dolech 1949–1961*, Sborník archivních prací, 1994, č. 2, s. 346.

⁶⁷ NA, f. SSNV, osobní vězeňský spis Milana Pousky.

⁶⁸ František BĀRTÍK, *Zemřelé nesvobodné pracovní síly v oblastech produkce uranové rudy 1946–1986*, Příbram 2011, s. 45–46.

⁶⁹ NA, f. SSNV, osobní vězeňský spis Milana Pousky, dopis velitele SVS Státní prokuratury Praha z 18. dubna 1951.

⁷⁰ NA, f. SSNV, osobní vězeňský spis Milana Pousky, Léčebný a ohledací list z 12. dubna 1951.

⁷¹ Archiv Konfederace politických vězňů (KPV) Klatovy, osobní složka Milan Pouska.

ré po něm zůstalo,⁷² a k němu byl přiložen lístek s prostým konstatováním: „zemřel 11. dubna 1951“. Proto poslala 20. července 1951 na Okresní soud v Jáchymově stížnost na to, jakým způsobem byla informována o manželově tragickém skonu a také, kde skončila finanční hotovost ve výši 2 859,70 Kč, která jí jako manželce měla patřit. Od své tchyně se totiž dozvěděla, že snad tato hotovost byla poslána k soudu v Hlučíně. V neposlední řadě žádala o zaslání zlatého snubního prstenu, který mezi zaslanými věcmi chyběl. Dopis zakončila logickou poznámkou, že sdělení o úmrtí by mělo být rozhodně rychlejší a přímější vůči ní.⁷³

13. srpna jí odpověděl přímo vězeňský ústav Ostrov s tím, že o úmrtí Milana Pousky informoval přímo jeho matku Annu a předpokládal, že ona informuje svou snachu. Navíc dotyční úředníci přesně neznali adresu jejího bydliště. Co se týče finanční částky, ta opravdu byla poslána k okresnímu soudu v Hlučíně, pod který spadal i Dolní Benešov, tedy místo posledního Pouskova pobytu před zatčením. Martě Pouskové bylo doporučeno, aby se obrátila na Okresní soud v Jáchymově s tím, aby pozůstalost po jejím muži mohla být projednána u Okresního soudu v Klatovech. Ohledně snubního prstenu byla odpověď zcela negativní – žádný takový nebyl nalezen.⁷⁴

Jelikož chtěla rodina Milana Pousku řádně pohřbit, vyžádala si jeho rakev. Zpopelnění úřady povolily, ale rakev otevřít již ne. Zpopelněn byl v karlovarském krematoriu 12. 7. 1951 – veškeré výlohy činily 14 000 Kčs. K pohřbu a zpopelnění existuje v rodinném archivu spousta dokumentů, které bohužel přesně a smutně ilustrují počátek krutých 50. let a vztah komunistického režimu k lidskému životu, existenci, důstojnosti a pozůstalým. Rovněž z nich ale vyčnívá osobní statečnost těch, kteří se „proti předpisům“ snažili pomoci.⁷⁵

Muž, který Milana Pousku zastřelil, se jmenoval Oldřich Dobruský a narodil se 24. října 1927 ve Vraňanech v okrese Mělník. Jeho osobní personální spis uložený v Archivu bezpečnostních složek obsahuje na 300 dokumentů jeho z pohledu komunistického režimu bohaté a úspěšné kariéry. Nicméně k zastřelení Milana Pousky se vztahují pouze dva z nich.⁷⁶ Jedná se o dvoustránkové vyhodnocení použití služební zbraně při Pouskově tragické smrti. Velitel útvaru vězeňské stráže Jeřáb nadporučík Lazna 25. dubna 1951 v Jáchymově do dokumentu napsal: „Použití služební zbraně (samopalů) ml. strážmistrem Oldřichem Dobruským, nar. 24. 10. 1927 od SNB-útv. Jeřáb I/4 Horní Slavkov dne 11. dubna 1951 o 21.30 hod., proti prchajícímu nebezpečnému zločinci (trestanci) Milanu Poustkovi, který byl při tomto služebním zákroku usmrcen, uznávám podle zákona o NB č. 286 Sb., ze dne 21. 12. 1948, § 10., odst. d/., za oprávněné a postup před-při a po použití zbraně za správný.“⁷⁷

Jako důvody velitel uvedl: „Před použitím zbraně, tj. při útěku trestance Milana Poustky, který byl potrestán podle tr.

zákona 231 Sb. pro velezradu a vyzvědačství, ml. strážmistr Dobruský správně považoval tohoto za nebezpečného zločince a již vzhledem k tomu, že v případě zdaru jeho útěku tento uprchne za hranice ČSR a tak sdělí cizím imperialistickým zpravodajským orgánům údaje ze zdejšího prostoru, který nabyt během svého zařazení, byl jeho postup správný. Když ml. strážmistr Dobruský zjistil, že prchající trestanec se po vyzvání hlasitým zvoláním ‚Stůj‘ nezastavil, ba naopak ještě svůj běh zrychlil a směr jeho útěku byl v místech, kde plot kolem pracoviště nebyl dokončen, správně rovněž rozpoznal, že útěku trestance jiným způsobem nezabrání, nežli použitím zbraně. K tomu jej též nutila okolnost, že v blízkosti oplocení se nachází les, v kterém by bylo těžko prchajícího trestance dopadnouti. Ml. strážm. dále pak použil zbraně a to krátké dávky, jako poslední prostředek kterým chtěl přinutiti trestance k zastavení. Tento však ani toho neuposlechl a pokračoval ve svém útěku a tak ml. strážm. Dobruský použil služební zbraně (samopalů) proti prchajícímu trestanci a to tři krátké dávky v počtu 22 nábojů. K použití zbraně byla zde ta okolnost, že prchajícího trestance Milana Poustku nebylo možno jiným způsobem zadržeti.

Při použití bylo postupováno taktéž správně a zbraně bylo použito ze vzdálenosti asi 32 metrů a bylo ml. strážm. Dobruským mířeno na spodní část těla prchajícího trestance. Okolnost, že prchající trestanec byl zasažen jedním výstřelem do horní části těla (do zad), lze vysvětliti tím, že trestanec byl zasažen do obou nohou a když klesl, jedna střela z poslední vystřelené dávky jej zasáhla do horní části těla.

Po použití zbraně, kdy byl zjištěn zdravotní stav zasaženého trestance, bylo upuštěno od poskytnutí první pomoci, jelikož tento již nejevil známek života. Mrtvý trestanec byl pak střežen jedním příslušníkem SNB až do příchodu soudní komise. Použitím služební zbraně ml. strážm. Dobruským, nebyl žádným způsobem ohrožen život jiných osob.“⁷⁸

Syn továrního dělníka Dobruský vychodil tři třídy měšťanské školy v Lužci nad Vltavou a živil se jako hodinářský dělník. Základní vojenskou službu ukončil v roce 1950 v hodnosti svobodníka u spojovacího vojska. Vlastnil řidičské oprávnění na motocykl a osobní automobil. V rámci kariéry absolvoval dvouletou střední odbornou školu MV v Praze v roce 1962, šestisemestrální kurs na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy v oblasti psychologie (1967) a vojenské politické učiliště v Kolodějích (1955). Členem KSČ byl od 26. června 1946. 18. prosince 1952 si vzal za manželku Irenu, rozenou Schreiberovou, a narodily se jim dvě dcery. V rámci kariéry solidně stoupal i po hodnostním žebříčku: od čekatele SNB (1. 10. 1950) to postupně dotáhl až k hodnosti podplukovníka (1. 5. 1974). V roce 1956 byl vyznamenán Medailí za službu vlasti, v roce 1963 Medailí za zásluhy o obranu vlasti, v roce 1975 oceněn Medailí „30 let SNB“.

⁷² Jedna hnědá čepice, dlouhý kabát přešitý z vojenského pláště, manžestrový kabát a bílé tenisky, 5 párů ponožek, dekret MNO, dlouhý zelený svrchník, zelené důstojnické kalhoty, 3 zelené košile, 12 kapesníků, modré teplákové kalhoty, hnědé polobotky, bílé tenisové střevíce, obyčejná čepice, paterý krátké spodky, dva ručníky, 5 párů punčoch, svetr, jeden starý dopis, náramkové hodinky značky Metro a stříbrné pouzdro na cigarety. Srov. NA, f. SSNV, osobní vězeňský spis Milana Pousky, seznam pozůstalých věcí z 21. června 1951.

⁷³ Tamtéž.

⁷⁴ NA, f. SSNV, osobní vězeňský spis Milana Pousky, informace SVS Ostrov z 13. srpna 1951.

⁷⁵ Osobní archiv Dagmar Preusker, osobní dokumenty Milana Pousky.

⁷⁶ ABS, f. Personální spisy příslušníků MV, personální spis ev. č. 2961/27, Oldřich Dobruský.

⁷⁷ Podržení v originále.

⁷⁸ ABS, f. Personální spisy příslušníků MV, personální spis ev. č. 2961/27, Oldřich Dobruský, posudek npor. Lazny z 25. dubna 1951.

Milan Pouska v oficiálním kalendáři československé armády na rok 1947, osobní archiv Dagmar Preusker.

Co se vlastní kariéry týče, začínal ve škole SNB Jeseníky jako čekatel, od 24. 11. 1950 působil na útvaru Jeřáb Jáchymov ve funkci strážného, posléze velitele družstva. Další tři roky působil ve správě táborů MV, následně v NPT Prokop. V roce 1956 byl ustanoven nejprve zástupcem náčelníka NPT Rovnost, posléze přímo náčelníkem. Od 1. 4. 1960 náčelníkem NPT tábor Ostrov. Od 1. 7. 1961 přešel do Prahy na Správu nápravných zařízení, od 1. 8. 1965 ke Sboru nápravné výchovy, a to v různých funkcích. K 31. 12. 1968 byl převeden k Sboru národní bezpečnosti, konkrétně k Městské správě Veřejné bezpečnosti (VB) Praha, a to na kádrové oddělení. Na podobné bázi pak od 1. 5. 1970 působil přímo na Hlavním velitelství VB. V září 1974 byl pověřen dočasně do funkce náčelníka kádrového oddělení Pohotovostního pluku (PP) VB ČSR.⁷⁹ Od 1. 4. 1975 byl trvale ustaven náčelníkem kádrového oddělení PP.⁸⁰ Stíhán zdravotními problémy zemřel 5. července 1978.⁸¹

Snaha o nalezení spravedlnosti

V roce 1955 matka Milana Pousky Anna podala stížnost na vyšetřování tragické smrti svého syna. Ovšem odpovědi dotčených osob a bezpečnostních složek jsou plné floskulí a nic neříkajících prázdných slov a odkazování tu na nadřizené, tu na podřízené složky.⁸² V době jistého uvolnění napsala Anna Pousková 28. 3. 1968 dopis k Nejvyššímu vojenskému soudu v Praze, kde znovu žádala o přešetření celého případu.

15. března 1969 se s podobnou žádostí obrátila i na prezidenta Ludvíka Svobodu. Přiložila také svědectví Pouskova spoluvězně Jiřího Procházky, bývalého poručíka 2. československé paradesantní brigády v SSSR, který si v táboře odpýkával dvanáctiletý trest. Ten vylíčil, že s Pouskou pracoval ještě chvíli před osudnou událostí společně, on na opravě

pumpy, Pouska na elektromotoru. Milan Pouska si pak odešel do dílny pro kleště, což se mu stalo osudným. Poté byl Procházka odvolán do výtahu, aby sfáral dolů opravit potrubí. Ve vrátkárně čekal na volnou klec, aby vzápětí uslyšel sérii výstřelů. Načež přiběhl člen StB (člen Státní bezpečnosti to rozhodně nemohl být – pozn. autora) a nařídil mu, aby se nehnul z místa.⁸³ Zasláné materiály předala Vojenská kancelář prezidenta republiky Hlavní vojenské prokuratuře. Materiály k případu Milana Pousky si následně v červnu 1969 vyžádal Vyšší vojenský soud Příbram.⁸⁴

Usnesením tohoto justičního orgánu pak byla 15. září 1972 žádost o rehabilitaci Milana Pousky zamítnuta, s právnícky velmi zajímavým tvrzením, že původní rozsudek nevesel u Milana Pousky v platnost, neb Nejvyšší soud rozhodoval až po jeho smrti, a předtím státní soud 26. 4. 1951 trestní stíhání pro úmrtí zrušil.⁸⁵

Po pádu totalitního režimu na případ symbolicky upozornil současný předseda klatovské pobočky Konfederace politických vězňů František Wiendl. Díky dokumentaci poskytnuté rodinou Milana Pousky informoval veřejnost o zákeřné vraždě včetně falšování lékařské pitevních a ohledací zprávy.⁸⁶ Je až krutou ironií osudu, že se František Wiendl po svém propuštění setkal v 60. letech s vdovou po Milanu Pouskovi Martou, teď už znovu provdanou Bořánkovou, na jednom pracovišti – v projekčním oddělení Okresního stavebního podniku Klatovy.⁸⁷

Případ posléze začal vyšetřovat i Úřad dokumentace a vyšetřování zločinů komunismu. Díky tomu Pouskova smrt zaujala i odborný resortní časopis *Prokuratura*. V článku jsou jména všech svědků i aktérů pouze v iniciálách: „Uvedeného dne na noční směně pracoval jmenovaný na opravě elektromotoru. K dokončení opravy potřeboval nástroje, které si šel vyzvednout do objektu elektrikářské dílny, nacházející se uvnitř tábora. Krátce poté, co odešel, slyšeli svědci dávky ze samopalu, přičemž jim byl zakázán pohyb po táboře. Později se dozvěděli, že M. P. byl zastřelen při pokusu o útek. Odsouzený J. P. však druhý den podle stop po střelách na budově v táboře zjistil, že M. P. musel být zastřelen v pozici, kdy se střelec i M. P. nacházeli uvnitř tábora, mimo postřelované pásmo. Případ byl uzavřen jako oprávněné užití zbraně.

V roce 1968 byla věc znovu prověřována. Lékařka, která prováděla ohledání těla zemřelého, uvedla, že v době ohledání musely od úmrtí odsouzeného uplynout nejméně tři hodiny. Zjistila pět průstřelů dolních končetin a dalších pět zásahů po střelách v hrudní krajině. Podle jejího názoru bylo na muže stříleno zezadu. Bylo jí nařizováno, aby do ohledacího listu uvedla pouze jednu střelnou ránu hrudníku v krajině srdeční.

Svědci uvádějí, že M. P. před smrtí označil jednoho z příslušníků ostrahy za svého bývalého podřízeného z doby, kdy

⁷⁹ K Pohotovostnímu pluku VB ČSR srov. Marie MUZIKANTOVÁ, *Pohotovostní pluk VB ČSR (1969) 1970–1990 (Nástin organizačního vývoje)*, Sborník Archivu ministerstva vnitra, 2004, č. 2, s. 75–95.

⁸⁰ ABS, f. Personální spisy příslušníků MV, personální spis ev. č. 2961/27, Oldřich Dobruský, Osobní evidenční karta příslušníka MV

⁸¹ ABS, f. Personální spisy příslušníků MV, personální spis ev. č. 2961/27, Oldřich Dobruský, Úmrtí list.

⁸² Osobní archiv Dagmar Preusker, korespondence Anny Pouskové s dotčenými úřady z roku 1955.

⁸³ Osobní archiv Dagmar Preusker, žádost Anny Pouskové z 15. března 1969.

⁸⁴ NA, f. SSNV, osobní vězeňský spis Milana Pousky, sdělení Vyšší vojenské prokuratury Příbram ze 7. června 1970.

⁸⁵ Osobní archiv Dagmar Preusker, rozsudek Vyššího vojenského soudu v Příbrami – pracoviště Praha z 15. září 1972.

⁸⁶ František WIENDL, *Příčina smrti: průstřel krajiny srdeční*, Respekt, 1990, č. 5, s. 2.

⁸⁷ Rozhovor autora s Františkem Wiendlem, Klatovy, 17. prosince 2014.

vykonával vojenskou činnou službu, a upozorňoval, že s ním tehdy měl nějaký nepříjemný výstup.“⁸⁸

Vzhledem k dané situaci podala Marta Bořánková-Pousková 24. června 1994 trestní oznámení – žádala vyšetření a potrestání (jak byla přesvědčena) vraha svého bývalého manžela. Prostřednictvím KPV i médií se intenzivně snažila najít svědky smrti manžela. Dopisem se jí ozval Ladislav Vavrouch⁸⁹ z Prostějova, který jí 12. srpna 1991 napsal, že by ji mohlo zaujmout svědectví jistého Jaroslava Krátkého⁹⁰ z Ivanč, který byl s Pouskou na šachtě č. 14. Ten pro dokumentační komisi KPV uvedl: „Na jedné noční směně přišel za mnou do vrátkárny spoluvězeň Milan Poustka. Pracoval na šachtě jako elektrikář a zapojoval elektrický motor v kompresorovně vzdálené asi 20 m od vrátkárny. Chtěl se se mnou poradit, jak zapojení provést. Za pár vteřin poté, co odešel, jsem uslyšel dávku ze samopalu. Přiskočil jsem k oknu a viděl, jak jeden esenbák vleče po zemi Milanovo nehybné tělo směrem k drátům. Hned nato byli všichni vězňové pracující na povrchu nahnáni do vrátkárny, kde museli za křiku esenbáků posedat na zem. Asi za hodinu /když už bylo Milanovo tělo odtazeno k drátům/ přijel velitel tábora a celá směna musela nastoupit. Dozvěděli jsme se, že Milan Poustka byl zastřelen ‚při útěku‘ a tak že se stane každému, kdo se pokusí o něco podobného. Toho esenbáka-vraha jsem viděl ještě jednou, ale už povýšeného, v jakési komisi při inspekci tábora.“⁹¹

Jak je zřejmé, samotné vyšetřování nemohlo přinést v podstatě jiný výsledek, než že případ musí být odložen, neboť Dobruský byl již dlouhou dobu po smrti. Na Úřadě dokumentace a vyšetřování zločinů komunismu (ÚDV) k němu existují dva vyšetřovací spisy (čj. 221/VvK-95 a čj. 20/VvP-99). Oba s totožným výsledkem. První byl ukončen 12. května 1995 s konstatováním, že případ musí být odložen, neboť se nepodařilo zjistit, že by byl Milan Pouska zavražděn. Druhý spis byl ukončen 12. listopadu 1999 s konstatováním, že se nepodařilo zjistit nové skutečnosti.⁹²

Pokud budeme citovat ze zdůvodnění ukončení vyšetřování v roce 1995 (tak jak bylo zasláno Martě Bořánkové-Pouskové), vyšetřovatel odložil vyšetřování případu smrti Milana Pousky zastřeleného dozorcem, neboť ve věci „*nejde o podezření z trestného činu*“. Policisté shromáždili množství důkazů včetně svědeckých výpovědí jednoho ze strážných z útvaru Jeřáb Ctimíra Tuzara a spoluvězně Jindřicha Bendy. Ztotožnili také střelce Oldřicha Dobruského, o kterém z personálního spisu zjistili, že opravdu 11. dubna 1951 střílel, ovšem také fakt, že již v roce 1978 zemřel. Poté policisté vyslechli také Jaroslava Krátkého. Zde Krátký v podstatě potvrdil to, co jsme již napsali z komise KPV, ale vyloučil, že by se s tělem hýbalo směrem k drátům.

Policisté také porovnali vojenské doklady střelce i oběti, aby se vypořádali s tezí, která mezi politickými vězni kolovala a dodnes je s Pouskovým případem spojována. Tedy, že Dobruský kdysi v československé armádě sloužil jako Pouskův podřízený a posléze si s ním vyřizoval osobní účty. Ze spisů dle policejního vyšetřování jasně vyplývá, že se spolu v rámci vojenských útvarů potkat nemohli,⁹³ a proto tato verze je mylná.⁹⁴

Usnesení Vyššího vojenského soudu z 12. února 1991 pak konstatovalo, že Milan Pouska byl účasten rehabilitace podle zákona č. 119/90 Sb. Rozsudek Státního soudu z 16. ledna 1951 byl kompletně prohlášen za zrušený včetně dalších rozhodnutí, která byla k trestu vydána. Zastaveno bylo kompletně i jeho trestní stíhání pro zločin velezrady.⁹⁵

Motivace Dobruského k zastřelení Milana Pousky zůstává i nadále neznámá. Každopádně se však jednalo o zločin, spáchaný na území státu, jenž byl sevřen krutým totalitním režimem. Pouskův otec, hrdina Pražského povstání, byl v té době taktéž vězněm. Marta Pousková ztratila manžela, malá dcera Dagmar otce.

⁸⁸ Tomáš HAVLÍK – Jaroslav FENYK, *Trestná činnost příslušníků některých represivních orgánů v 50. letech*, Prokuratura, 1992, č. 3–4, s. 63–64.

⁸⁹ Ladislav Vavrouch (1925–2010) – v roce 1950 byl jako student práv odsouzen coby člen „protistátní“ skupiny na 20 let. Trest si odpykával v Plzni na Borech a v uranových dolech na Jáchymovsku a Příbramsku. Po 9 letech věznění byl propuštěn. Po roce 1990 se stal dlouholetým místopředsedou Konfederace politických vězňů v Prostějově. Srov. Stopy paměti. *Ladislav Vavrouch* [online, cit. 1. 11. 2015]. Dostupné z: <http://www.stopypameti.cz/ladislav-vavrouch-37>. K jeho pobytu na Vojně se vztahují i vydané vzpomínky, srov. František BĀRTÍK, *Tábor Vojna ve světle vzpomínek bývalých politických vězňů*, Praha 2008, s. 135n.

⁹⁰ Jaroslav Krátký (1922–2012) – vyrůstal v zemědělské rodině, po únoru 1948 se zapojil do činnosti „protistátní“ skupiny katolické mládeže na Kojetínsku, Státní soud v Olomouci jej 11. června 1950 v procesu se skupinou Famo odsoudil na 4 roky, zabavení poloviny majetku a k pokutě 10 000 Kč. Vězení strávil ve věznicích Plzeň Bory a v uranových dolech na táborech Vojna, Eliáš a Svatopluk. Srov. Stopy paměti. Jaroslav Krátký [online, cit. 1. 11. 2015]. Dostupné z: <http://www.stopypameti.cz/jaroslav-kratky-52>.

⁹¹ Osobní archiv Dagmar Preusker, dopis Ladislava Vavroucha z 12. srpna 1991, v něm citováno svědectví Jaroslava Krátkého.

⁹² Dopis Daniela Povolného z ÚDV autorovi k případu Milana Pousky z 29. října 2014.

⁹³ Milan Pouska má svůj osobní vojenský spis ve Správním archivu AČR v Olomouci, Oldřich Dobruský ve Vojenském archivu v Trnavě. Autor s nimi neměl možnost pracovat.

⁹⁴ Osobní archiv Dagmar Preusker, vyjádření Úřadu dokumentace a vyšetřování zločinů komunismu z 25. května 1995.

⁹⁵ Osobní archiv Dagmar Preusker, Usnesení Vyššího vojenského soudu z 12. února 1991.